

BEZPIECZEŃSTWO NARODOWE

15 LAT W NATO

Parlamentarny wymiar udziału w NATO

s. 151–157

Parlamentarny wymiar udziału w NATO

Jadwiga Zakrzewska

Utworzone w 1955 r. Zgromadzenie Północnoatlantyckie, obecnie noszące nazwę Zgromadzenia Parlamentarnego NATO, jest istotnym miejscem aktywności polskich parlamentarzystów. Zgromadzenie – choć niezależne od NATO – utrzymuje z Sojuszem regularne i intensywne kontakty, będąc forum służącym m.in. wzmocnieniu więzi między państwami członkowskimi NATO, promowaniu demokracji parlamentarnej oraz parlamentarnej kontroli nad siłami zbrojnymi i polityką bezpieczeństwa. Delegacja Sejmu i Senatu RP jest stałym członkiem Zgromadzenia od momentu przystąpienia Polski do NATO w 1999 r. Polski parlament już dwukrotnie gościł sesje plenarne Zgromadzenia, które są ważnym elementem debaty na temat NATO oraz bezpieczeństwa międzynarodowego.

Parlamentarny wymiar udziału Polski w pracach Sojuszu Północnoatlantyckiego wyraża się stałą obecnością i działalnością polskich parlamentarzystów w strukturach Zgromadzenia Parlamentarnego NATO. Pierwsze kontakty ze Zgromadzeniem polski parlament nawiązał w 1989 r., a już w rok później delegacja polska otrzymała status delegacji stowarzyszonej. W 1999 r. delegacja Sejmu i Senatu RP uzyskała pełnoprawne członkostwo w Zgromadzeniu Parlamentarnym NATO. Było to bezpośrednią konsekwencją przystąpienia Polski do Sojuszu, który to akt był ukoronowaniem długotrwałego i wymagającego procesu akcesyjnego.

Droga do NATO

Warto w tym miejscu wspomnieć o kluczowych momentach jego kalendarium, bowiem udział polskich parlamentarzystów jest nie do przecenienia na każdym z etapów polskiej drogi do NATO. Przełomową datą dla rozpoczęcia tego procesu był oczywiście rok 1989, kiedy to po obaleniu komunizmu Polska uzyskała niezależność w prowadzeniu polityki zagranicznej, co umożliwiło jej

m.in. rozpoczęcie starań o wejście do NATO. Sojusz był jednak początkowo dość wstrzemięźliwy w tej kwestii, zadanie nie było więc łatwe. Jednakże już w 1989 r., po raz pierwszy w historii NATO, zaproszono polskich parlamentarzystów na obrady Zgromadzenia Parlamentarnego Sojuszu – które nosiło jeszcze wtedy nazwę Zgromadzenia Północnoatlantyckiego – w Rzymie. W rok po tym wydarzeniu między Polską a NATO zostały nawiązane stosunki dyplomatyczne. W ten sposób – choć wówczas nie było to jeszcze wcale oczywiste – Polska wkroczyła na drogę prowadzącą do członkostwa. Kolejne 12 miesięcy stało pod znakiem rozwiązania Układu Warszawskiego i rozpadu ZSRR. Polska znalazła się wówczas w obszarze zmniejszonego bezpieczeństwa. W tych okolicznościach Pakt Północnoatlantycki stał się jedną z nieodzownych podstaw bezpieczeństwa Europy. W 1992 r. oficjalnie potwierdzono dążenie do zdobycia pełnoprawnego członkostwa w Sojuszu, zaś już w rok później prezydent Lech Wałęsa, w liście wystosowanym do sekretarza generalnego NATO stwierdził, że członkostwo w Pakcie Północnoatlantyckim jest jednym z priorytetów polskiej polityki zagranicznej.

W 1994 r. Polska przystąpiła do programu „Partnerstwo dla Pokoju”, którego zadaniem było przysposobienie do współpracy wojskowej z krajami NATO dzięki wspólnym ćwiczeniom wojskowym i wzrostowi cywilnej kontroli nad siłami zbrojnymi. Następnym krokiem, przybliżającym przystąpienie Polski do Sojuszu, było wydanie zgody obradującego w Budapeszcie Zgromadzenia Północnoatlantyckiego na przyjęcie do NATO Polski, Czech, Węgier, Słowacji i Słowenii do końca 1998 r. W stolicy Belgii Polska parafowała umowę międzypaństwową między członkami Paktu Północnoatlantyckiego a innymi państwami biorącymi udział w Partnerstwie dla Pokoju, która dotyczyła statusu ich sił zbrojnych, oraz jej protokół dodatkowy. Dokumenty te zostały sporządzone w Brukseli 19 czerwca 1995 r. Przez cały czas czyniono zabiegi dyplomatyczne, których zadaniem było uzyskanie przyzwolenia państw NATO na wstąpienie Polski do Sojuszu.

W 1997 r. amerykańska sekretarz stanu Madeleine Albright zaprosiła trzy państwa – Polskę, Czechy i Węgry – do dialogu w kwestii uzyskania członkostwa. W listopadzie 1997 r. Polska po raz pierwszy w historii uczestniczyła w sesji wielostronnego planowania obronnego NATO, objaśniając sprzymierzeńcom szczegóły stanu swoich sił zbrojnych i zaplecza obronnego oraz plany ich rozbudowy w przyszłości. Po zakończeniu rozmów umowa akcesyjna została zatwierdzona przez parlamenty państw członkowskich oraz przez Sejm RP. Szefowie dyplomacji szesnastu państw NATO parafowali

w Brukseli protokoły o przystąpieniu Polski, Czech i Węgier do Traktatu Północnoatlantyckiego. 16 grudnia 1997 r. w Brukseli ministrowie spraw zagranicznych państw NATO podpisali protokoły akcesyjne dla Polski, Czech i Węgier. Protokoły te stanowiły w 1998 r. przedmiot ratyfikacji w państwach Sojuszu. Za moment zakończenia procedury ratyfikacji przez dane państwo uznaje się przekazanie instrumentów ratyfikacyjnych rządowi Stanów Zjednoczonych – depozytariuszowi Traktatu Waszyngtońskiego.

W styczniu 1998 r. Polska po raz pierwszy wzięła udział w cotygodniowych obradach Rady Północnoatlantyckiej na szczelbu ambasadorów. Tematem posiedzeń była sytuacja w Bośni i Hercegowinie. Przedstawiciel Polski zakomunikował o pracach Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, której Polska przewodniczyła w 1998 r. 12 marca 1999 r. w miejscowości Independence w Stanach Zjednoczonych minister spraw zagranicznych Bronisław Geremek przekazał na ręce sekretarz stanu USA M. Albright akt przystąpienia Polski do Traktatu Północnoatlantyckiego. Z tą chwilą Polska stała się formalnie stroną Traktatu – członkiem Sojuszu Północnoatlantyckiego. Wkrótce potem Delegacja Sejmu i Senatu RP mogła, jako pełnoprawny członek, rozpocząć prace w strukturach Zgromadzenia Parlamentarnego NATO.

Zgromadzenie Parlamentarne NATO

Celem utworzonego w 1955 r. Zgromadzenia jest wzmocnienie więzi między państwami członkowskimi NATO, promowanie demokracji parlamentarnej, gospodarki rynkowej, parlamentarnej kontroli nad siłami zbrojnymi i polityką bezpieczeństwa, jak również zapewnienie i utrzymanie kontaktu między Sojuszem a parlamentami narodowymi. Zgromadzenie stanowi forum międzyparlamentarnego dialogu w sprawach bezpieczeństwa obszaru północnoatlantyckiego, kształtu i roli NATO oraz polityki i gospodarki.

Należy zaznaczyć, że Zgromadzenie Parlamentarne NATO nie jest jedyną tego typu instytucją, choć bez wątplenia jest jedną z najwcześniej powołanych. Prawdopodobnie najstarszym międzynarodowym ciałem parlamentarnym tego typu jest Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy¹, które

¹ Jest to ciało doradcze Rady Europy, w skład którego wchodzi delegacje parlamentów 47 państw członkowskich. Zgromadzenie może wydawać rekomendacje dla Komitetu Ministrów Rady Europy, rezolucje oraz opinie. Zob. *Parliamentary Assembly*, http://website-pace.net/en_GB/web/apce/Powers (dostęp: 15 stycznia 2014 r.).

po raz pierwszy zebrało się na posiedzenie w 1949 r. Kolejną istotną instytucją jest Zgromadzenie Parlamentarne Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie², które zostało powołane w 1991 r. Wśród międzynarodowych ciał parlamentarnych, powstałych w XXI w., warto wyróżnić powołane w 2003 r. Zgromadzenie Parlamentarne Unii dla Śródziemnomorza³ oraz utworzone w 2011 r. Zgromadzenie Parlamentarne EURONEST⁴, którego podstawowym celem jest promocja powiązań politycznych i gospodarczych między Unią Europejską a państwami wchodzącymi w skład Partnerstwa Wschodniego. W pracach wszystkich wymienionych zgromadzeń – poza EURONEST – uczestniczą delegacje Sejmu i Senatu RP.

Zgromadzenie Parlamentarne jest niezależne od Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego, utrzymuje jednak z organizacją tą regularne i intensywne kontakty. Członkowie Zgromadzenia spotykają się corocznie z sekretarzem generalnym NATO i stałymi przedstawicielami w Radzie Północnoatlantyckiej. Sekretarz generalny Sojuszu zabiera głos na sesjach Zgromadzenia i ustosunkowuje się do podejmowanych przez nie uchwał.

Zgromadzenie składa się z 257 przedstawicieli z 28 państw członkowskich NATO oraz z delegacji państw stowarzyszonych. Polska delegacja liczy dwunastu przedstawicieli i tyluż zastępców – w tym po dziewięciu posłów i po trzech senatorów. Prace Zgromadzenia Parlamentarnego NATO toczą się w pięciu komisjach: Komisji Politycznej, Komisji Obrony i Bezpieczeństwa, Komisji Ekonomicznej i Bezpieczeństwa, Komisji do spraw Obywatelskiego Wymiaru Bezpieczeństwa oraz Komisji Nauki i Technologii. Polska dys-

² Do głównych zadań Zgromadzenia należy m.in. ewaluacja realizacji celów OBWE, rozwijanie i wspieranie mechanizmów służących zapobieganiu i rozwiązywaniu konfliktów oraz wspieranie umacnianie instytucji demokratycznych w państwach Organizacji. Zob. *About OSCE PA*, <http://www.oscepa.org/about-osce-pa> (dostęp: 15 stycznia 2014 r.).

³ Pierwotnie instytucja ta nosiła nazwę Eurośródziemnomorskiego Zgromadzenia Parlamentarnego – obecnie otrzymała w 2010 r. Jest to ciało parlamentarne procesu barcelońskiego o kompetencjach o charakterze konsultacyjnym. W jego skład wchodzi parlamentarzyści z państw UE, Parlamentu Europejskiego, śródziemnomorskich europejskich krajów partnerskich, państw partnerstwa śródziemnomorskiego oraz z parlamentu mauretańskiego. Zob. *Parliamentary Assembly – Union for the Mediterranean*, http://www.europarl.europa.eu/intcoop/paufm/content_en.html (dostęp: 15 stycznia 2014 r.).

⁴ W skład Zgromadzenia Parlamentarnego EURONEST wchodzi 60 posłów do Parlamentu Europejskiego i 60 parlamentarzystów z państw Partnerstwa Wschodniego – po 10 z każdego członków tego programu (Armenii, Azerbejdżanu, Białorusi, Gruzji, Mołdawii i Ukrainy). EURONEST ma odpowiadać za „wielostronny dialog parlamentarny, forum konsultacji, kontroli i monitorowania wszelkich spraw dotyczących Partnerstwa Wschodniego”. Zob. *Zgromadzenie Parlamentarne EURONEST*, http://oide.sejm.gov.pl/oide/index.php?option=com_content&view=article&id=14731&Itemid=784 (dostęp: 15 stycznia 2014 r.).

ponuje trzema miejscami w Komisji Politycznej i w Komisji Obrony i Bezpieczeństwa oraz dwoma miejscami w każdej z pozostałych Komisji. Delegacja Sejmu i Senatu RP posiada również dwa miejsca w Specjalnej Grupie do spraw Regionu Morza Śródziemnego i Bliskiego Wschodu.

Członkowie polskiej delegacji do Zgromadzenia Parlamentarnego NATO VI kadencji pełnili w Zgromadzeniu znaczące role. Autorce artykułu przypadł obowiązek pełnienia funkcji wiceprzewodniczącej Zgromadzenia Parlamentarnego NATO, zaś posłowie – Jolanta Szymanek-Deresz, Andrzej Gałazewski i Jan Dziedziczak oraz senator Władysław Sidorowicz – pełnili funkcje wiceprzewodniczących komisji i podkomisji. Zgromadzenie od 1979 r. obraduje na dwóch sesjach plenarnych – wiosennej i jesiennej – które odbywają się w poszczególnych państwach członkowskich.

Sesje Zgromadzenia Parlamentarnego NATO w Warszawie

W dniach 27–31 maja 1999 r. w gmachu Sejmu RP odbyła się sesja wiosenna Zgromadzenia Północnoatlantyckiego, które tuż po zakończeniu obrad, z dniem 1 czerwca, przekształciło się w Zgromadzenie Parlamentarne NATO. Na uroczystości inauguracyjnej ówczesny marszałek Sejmu Maciej Płażyński powitał zebranych i przypomniał, że sesja warszawska zbiegła się z 50-leciem Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego. Złożył również podziękowania Zgromadzeniu, zwracając się do zebranych: „Podjęte ostatnio decyzje o rozszerzeniu Sojuszu, niemało zawdzięczają wsparciu ze strony Zgromadzenia Północnoatlantyckiego, a także jego deputowanych w ich narodowych parlamentach. Zdajemy sobie z tego sprawę dobrze, że członkowie Zgromadzenia, tego swego lobby parlamentarnego państw Sojuszu, odegrali szczególną rolę w trakcie procedur ratyfikacyjnych związanych z przyjęciem do Sojuszu Republiki Czeskiej, Węgier i Polski. Dziękujemy Wam za to”.

Podczas wspomnianej wyżej uroczystości inauguracyjnej głos zabrał także ówczesny premier RP Jerzy Buzek, zwracając uwagę na fakt, że „zwołanie sesji Zgromadzenia Północnoatlantyckiego do Warszawy, tuż po przystąpieniu Polski, Czech i Węgier do Traktatu Północnoatlantyckiego ma wymiar symboliczny. Jest dowodem, że nowi członkowie bardzo szybko zostali uznani za pełnoprawnych sojuszników, jak również, że są oni gotowi do wzięcia na siebie odpowiedzialności za politykę NATO”.

W dniach 12–16 listopada 2010 r. jesienna, 56. Doroczna Sesja Zgromadzenia Parlamentarnego NATO, również odbyła się w Warszawie. Wzięli w niej udział parlamentarzyści ze wszystkich państw członkowskich oraz z delegacji stowarzyszonych i obserwatorów. Łącznie wzięło w niej udział ponad 260 delegatów, w tym członkowie Delegacji Sejmu i Senatu RP, której autorka artykułu miała zaszczyt przewodniczyć. Obrady odbywały się w budynkach Sejmu i Senatu.

Podczas uroczystości inauguracyjnej prezes Rady Ministrów Donald Tusk zwrócił się do zebranych: „Chciałbym, abyśmy potrafili dziś w Warszawie, w Lizbonie za kilka dni i w trakcie naszej prezydencji powiedzieć, że NATO i Unia Europejska osiągnęły możliwość pełnej i wszechstronnej współpracy na rzecz spokoju swoich obywateli. Jestem przekonany, że jest to także zadanie dla Zgromadzenia Parlamentarnego NATO”.

Podczas sesji na posiedzeniach komisji dyskusje obejmowały kwestie związane z szeroko pojętymi sprawami bezpieczeństwa międzynarodowego. Zwrócono uwagę na fakt, że o ile w drugiej połowie XX w. koncentrowano się przede wszystkim na bezpieczeństwie pojmowanym tradycyjnie, o tyle współcześnie rozumiane bezpieczeństwo uwzględniać musi nie tylko zagrożenia o charakterze militarnym, ale także te o innym wymiarze. Można wśród nich wymienić zagrożenia o charakterze:

- politycznym, jak na przykład załamywanie się struktur państwowych, terroryzm, łamanie praw człowieka;
- ekonomicznym, jak pogłębiające się różnice między krajami bogatymi a biednymi, dysproporcje wewnątrzpaństwowe, widmo międzynarodowej recesji finansowej;
- środowiskowym, jak katastrofy ekologiczne (w tym nuklearne), brak wody, żywności i innych zasobów niezbędnych do egzystencji;
- społecznym, jak mniejszości etniczne, religijne, przestępczość zorganizowana, handel narkotykami czy piractwo;
- nowe, jeszcze niezbadane zagrożenia, jak cyberataki.

Ważną część debaty poświęcono problemom kryzysu gospodarczego oraz długoterminowej zmianie gospodarczej. Dyskutowano również o bezpieczeństwie energetycznym, zmianach klimatu i sytuacji w Gruzji. Podczas debaty plenarnej sesji zwrócono uwagę na znaczenie art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego mówiący o solidarnym działaniu członków NATO w razie zagrożenia, nadając mu nowy ciężar gatunkowy.

Blisko rok po sesji Zgromadzenia w Warszawie, we wrześniu 2011 r. w polskim parlamencie została zorganizowana konferencja „Wyzwania i zagrożenia współczesności”, poświęcona szeroko rozumianej problematyce bezpieczeństwa w ramach polskiej prezydencji w Unii Europejskiej w jej wymiarze parlamentarnym. Wziął w niej udział Karl Lamers, przewodniczący Zgromadzenia Parlamentarnego NATO, który w swej wypowiedzi nakreślił nowe wyzwania i możliwości w zakresie bezpieczeństwa międzynarodowego w XXI w. Uczestniczył w niej ponadto zastępca sekretarza generalnego NATO Gabor Iklody, parlamentarzyści z krajów stowarzyszonych i członków Zgromadzenia Parlamentarnego NATO oraz wielu polskich posłów i senatorów.

Na zakończenie obrad konferencji autorka, jako przewodnicząca Delegacji Sejmu i Senatu RP do Zgromadzenia Parlamentarnego NATO, zwróciła się do zebranych następującymi słowami: „Podsumowując, powiem, że wyznacznikiem tej konferencji jest nowe i poszerzone spojrzenie na tematykę bezpieczeństwa. Głównym osiągnięciem jest to, że zostały poddane analizie nowe zjawiska, nowe zdarzenia, które zaistniały nie tylko w Europie i na jej obrzeżach, ale także we współczesnym świecie, na wielu innych kontynentach. Zmusiło nas to do zasięgnięcia opinii różnych środowisk, nie tylko wojskowych i polityków, ale również humanistów, abyśmy mogli zgłębić problem zagrożeń współczesnej cywilizacji”.

Podsumowanie

W kolejnych latach polscy parlamentarzyści, członkowie Delegacji Sejmu i Senatu RP do Zgromadzenia Parlamentarnego NATO, wzięli udział w kolejnych dorocznych sesjach plenarnych w Bukareszcie, Pradze i Dubrowniku. Aktywnie uczestniczyli w pracach komisji i podkomisji, budując atmosferę i ducha współpracy między państwami i między organizacjami, co czyni ideę powszechnej stabilizacji i bezpieczeństwa coraz bliższą realizacji.